

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

7 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Tomasz Szanciło (przewodniczący)

SSN Leszek Bosek

SSN Maciej Kowalski (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 7 czerwca 2023 r. w Warszawie,
skargi kasacyjnej S. F. i A. S.

od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 26 stycznia 2021 r., I ACa 246/20,

w sprawie z powództwa S. F. i A. S.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym w części
oddalającej apelację powodów oraz w punkcie drugim w całości
i sprawę w tym zakresie przekazuje Sądowi Apelacyjnemu we
Wrocławiu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 2 grudnia 2019 r. Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze zasądził od Bank S.A. w W. na rzecz S. F. i A. S. 4 304,26 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 5 grudnia 2016 r. do dnia zapłaty i oddalił dalej idące powództwo.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że 19 czerwca 2007 r. powodowie zawarli z pozwaną umowę kredytu. Jego uzgodniona wysokość wynosiła 201 020 CHF. Ustalono, że wypłata kredytu nastąpi w trzech transzach po 150 000 zł każda. Do przeliczenia franków szwajcarskich na złotówki przyjęto kurs kupna stosowany w banku w dniu wypłaty. Łącznie strona pozwana wypłaciła powodom 441 108 zł, co po uwzględnieniu składki ubezpieczeniowej oraz prowizji banku stanowiło równowartość 201 020 CHF według kursów obowiązujących w banku w datach poszczególnych operacji. Do października 2011 r. powodowie spłacali raty kredytu w złotych. Następnie, za wyjątkiem czterech wpłat, dokonywali spłat w CHF.

Za abuzywne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Sąd pierwszej instancji uznał postanowienie § 2 ust. 2 zd. 4 umowy, zgodnie z którym w przypadku wypłaty w złotych lub innej walucie niż określona w pkt. 2 tabeli (CHF) bank zastosuje kurs kupna CHF opublikowany w obowiązującej w banku tabeli kursów dla kredytów mieszkaniowych i konsolidacyjnych w walutach obcych Banku S.A., obowiązujący w banku w dniu wypłaty transzy kredytu. Sąd ocenił natomiast, że nie ma charakteru abuzywnego § 6 ust. 1 umowy, który przewidywał, że powodowie mogli spłacać kredyt w złotych, walucie kredytu lub innej walucie obcej, a w przypadku spłaty kredytu w złotych bank przyjmował kurs CHF obowiązujący w banku na dwa dni przed terminem spłaty kwoty kredytu, a więc w dniu, w którym kredytobiorcy mieli zapewnić środki na spłatę rat kredytu, znali bowiem kurs, jaki będzie przyjęty przez bank do wyliczenia wysokości raty w złotych i mogli podjąć decyzję, czy kurs ten jest dla nich odpowiedni i w przypadku braku jego akceptacji spłacić ratę kredytu w innej walucie. Nawet gdyby uznać, że § 6 ust. 1 umowy w częściach dotyczących możliwości spłaty kredytu w złotych oraz innej walucie obcej niż CHF nie ma abuzywnego charakteru, to powodom pozostawała możliwość dokonywania, za zgodą banku, spłat kredytu w walucie kredytu, tj. CHF. Gdyby natomiast uznać, że abuzywne jest postanowienie uzależniające możliwość spłaty kredytu w walucie kredytu od zgody banku, to należałoby przyjąć, że zastrzeżenie to nie istnieje i kredytobiorcy mogą spłacać kredyt w walucie kredytu bez uzyskiwania zgody banku.

Zdaniem Sądu Okręgowego, z uwagi na treść przedmiotowej umowy dotyczącej sposobu spłaty kredytu, nie ma podstaw do przyjęcia, nawet przy założeniu abuzywności części postanowień i ich wyeliminowaniu, że nie jest możliwe dalsze jej wykonywanie.

W ocenie Sądu pierwszej instancji nie było podstaw do uznania, że z uwagi na abuzywność § 2 pkt 1 zd. 4 umowy nie mogła być ona wykonana na etapie wypłaty kredytu. Z umowy, po wyeliminowaniu tego postanowienia, wynika, że bank udziela powodom kredytu w kwocie 201 020 CHF, a w wykonaniu umowy wypłaci im kwotę 450 000 zł. Sąd zarazem ustalił, że pozwana nie wypłaciła powodom w wykonaniu umowy całej należnej im kwoty w złotych. Suma zaciągniętego kredytu wynosiła 201 020 CHF, co odpowiadało 450 000 zł. Kurs 1 CHF wynosił więc 2,23858 zł. Po odjęciu wyliczonej według tego kursu prowizji banku oraz kosztów ubezpieczenia niskiego wkładu własnego oraz sumy kwot wypłaconych powodom pozostała niewypłacona kwota 4 304,26 zł, którą zasądził od pozwanej na ich rzecz.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 26 stycznia 2021 r. oddalił apelacje wniesione przez obie strony od powyższego wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny dodatkowo ustalił, że pozwana zaproponowała powodom zawarcie Aneksu nr 3 do umowy, zmieniającego umowę m.in. w zakresie możliwości spłacania kredytu w walucie umowy. Umowa w tym zakresie miała określać szczegółowo sposób określania kursy wymiany waluty oraz wartość spreadu walutowego. W odpowiedzi na powyższą propozycję powodowie w piśmie datowanym na 22 listopada 2011 r. oświadczyli, iż nie wyrażają zgody na zmianę umowy. W szczególności podkreślili, iż nie zgadzają się z narzucanymi warunkami dotyczącymi wysokości spreadu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego treść pisma powodów z 22 listopada 2011 r., jak i zeznania powoda jednoznacznie wskazują na wiedzę i wolę powodów, co do treści wiążącego ich stosunku prawnego ze stroną pozwaną i dotychczasowego, jak i dalszego sposobu wykonywania umowy. Nie można dokonywać oceny abuzywności klauzul zawartych w umowie w sytuacji, gdy warunki poszczególnych postanowień były jasne, przewidywalne zarówno, co do mechanizmu stosowanego przeliczenia, jak i potencjalnej tak wyliczonej wartości spreadu. Z treści przywołanych

przez Sąd Apelacyjny dowodów (aneksu nr 3 i pisma z 22 listopada 2011 r.) jasno wynika, że powodowie doskonale rozumieli postanowienia umowy, a warunki, na jakich została zawarta umowa w 2007 r., były przez nich szczegółowo analizowane. Powód w ramach negocjacji, dostosowujących umowę do zmienionego Prawa bankowego, jasno dał wyraz zrozumieniu dotychczasowych postanowień w kontekście proponowanych zmian. Powołane pismo jasno wskazuje na wiedzę o mechanizmie spreadu w chwili zawierania umowy i wiedzę o aktualnej wartości spreadu walutowego na rynku bankowym. W kontekście proponowanych postanowień Aneksu nr 3 powód przeanalizował jego warunki i uznał je za gorsze od dotychczasowych, ustalonych w umowie stron. Skoro powodowie na bazie doświadczeń z wykonywania spornej umowy dokładnie wiedzieli, w jaki sposób ustalany jest kurs waluty, nie można przyjąć, iż czynności podejmowane w toku wykonywania umowy nie miały wpływu na ocenę jej ważności. Nie doszło zatem do zarzucanego naruszenia powołanego art. 385¹ § 1 k.c.

Nawet w przypadku uznania części postanowień umowy dotyczącej klauzul waloryzacyjnych za abuzywne, nie byłoby – zdaniem Sądu drugiej instancji – podstaw do uznania jej za nieważną w całości. W takim wypadku nic nie stałoby bowiem na przeszkodzie wypełnieniu powyższej „luki” odwołaniem do średniego kursu NBP.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku, w części oddalającej ich apelację, powodowie zarzucili naruszenie art. 385² w zw. z art. 385¹ § 1 k.c., na skutek oceny zgodności postanowień umowy z dobrymi obyczajami według stanu na dzień złożenia przez powodów pisma z 22 listopada 2011 r., podczas gdy taką ocenę należało przeprowadzić według stanu na dzień zawarcia umowy, tj. na 19 czerwca 2007 r.

Powołując się na powyższe, powodowie wniesli o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W czasie, gdy strony zawarły ocenianą umowę kredytową, ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (dalej: „PrBank”) nie zawierała uregulowań, które by odnosiły się do umów kredytu indeksowanego lub denominowanego do CHF.

W orzecnictwie Sądu Najwyższego utrwalone jest jednak stanowisko, zgodnie z którym umowa kredytu wiążąca wysokość udzielonego kredytu oraz wysokość jego spłat z kursem waluty obcej nie jest sprzeczna z ogólną konstrukcją umowy kredytu przewidzianą w art. 69 ust. 1 PrBank (zob. wyroki SN: z 19 marca 2015 r., IV CSK 362/14, OSNC-ZD 2016, nr 3, poz. 49; z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20). Dopuszczalność zawierania umów o kredyt denominowany, jak i indeksowany potwierdziła ustawa z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (dalej: „ustawa antyspreadowa”). Zgodnie z jej art. 4 w przypadku kredytów pieniężnych zaciągniętych przez kredytobiorcę przed dniem wejścia w życie ustawy (26 sierpnia 2011 r.) ma zastosowanie art. 69 ust. 2 pkt 4a oraz art. 75b PrBank, w stosunku do tych kredytów, które nie zostały całkowicie spłacone - do tej części kredytu, która pozostała do spłacenia. W tym zakresie bank dokonuje bezpłatnie stosownej zmiany umowy kredytowej. Postanowienia tej ustawy, nie ingerujące w treść zawartych umów, nie mają zatem wpływu na ocenę abuzywności zakwestionowanych przez powodów klauzul. Ustawa antyspreadowa stwarza jedynie podstawy do zmiany postanowień umowy na przyszłość. Nie zawiera ona przy tym przepisów o charakterze dyspozytywnym, które mogłyby zastąpić nieuczciwe klauzule zawarte w umowie łączącej strony ani stanowić podstawy do przekształcenia istniejących stosunków prawnych ze skutkiem od daty zawarcia umowy. Wejście jej w życie po zawarciu umowy łączącej strony nie pozwala zatem w pełni wyeliminować z umowy postanowień zawierających niejasne reguły przeliczania należności kredytowych. Przedmiotem ustawy antyspreadowej nie były bowiem klauzule abuzywne i nie zmierzała ona do sanowania wadliwości zawartych umów.

Możliwość skorzystania z mechanizmu rozliczeń określonego w art. 75b PrBank i przyznanie kredytobiorcom na tej podstawie prawnej dodatkowych uprawnień nie pozbawiała zatem powodów uprawnienia do kontroli abuzywności postanowień umowy i zgłoszenia roszczeń na tle umów niespełniających wymagań stawianych umowom kredytowym w stosunkach z konsumentami (zob. m.in. wyroki SN: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 894/22; z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22).

Miarodajną dla badania zgodności postanowień umownych z dobrymi obyczajami oraz zaistnienia rażącego naruszenia interesów konsumenta jest chwila zawarcia umowy. Jak wskazano w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17 (OSNC 2019, nr 1 poz. 2), oceny niedozwolonego postanowienia umownego zawartego w umowie dokonuje się według stanu z chwili jej zawarcia, a nie następnie według okoliczności jego wykonywania. Na powyższe wskazuje nie tylko literalna wykładnia art. 385¹ § 1 zd. 1 i art. 385² k.c., ale i argumenty natury systemowej. Z art. 4 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawach nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”) wynika, że „odniesienie do” chwili zawarcia umowy jest miarodajne dla oceny nieuczciwego (abuzywnego) charakteru postanowienia w ogólności, a więc - jak wynika z art. 3 ust. 1 dyrektywy - zarówno w odniesieniu do przesłanki sprzeczności z wymaganiami dobrej wiary, jak i przesłanki znaczącej nierównowagi praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta. Wynika stąd, że okoliczności powstałe po zawarciu umowy w ogóle nie mogą mieć znaczenia dla oceny nieuczciwego charakteru postanowienia. Kluczowe jest zatem nie to, jak przedsiębiorca stosuje klauzulę modyfikacyjną, lecz to, czy konsument miał możliwość przewidzenia, jak będzie stosowana (zob. wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Á. Kásler, H. Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt, pkt 70, 74; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, J.-C. Van Hove przeciwko CNP Assurances SA, pkt 41; z 20 września 2017 r., C-186/16, R. P. Andriuc i in. przeciwko Banca Românească SA; postanowienie TSUE z 11 czerwca 2015 r., C-602/13, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, SA przeciwko F. Quintano Ujeta i M. I. Sánchez García). Okoliczności, które zaistniały po zawarciu umowy, nie mają zatem znaczenia dla oceny abuzywności postanowień umowy. W ramach tej oceny należy natomiast uwzględnić skutki, o których przedsiębiorca wiedział albo mógł wiedzieć przy zawieraniu umowy i które mogły wpływać na jej wykonanie w przyszłości. Wskazówki te mają charakter wiążący i muszą być uwzględnione w ramach prounijnej wykładni art. 385¹ § 1 k.c.

Sąd Apelacyjny, uznając mechanizm ustalania kursów waluty, który pozostawia bankowi swobodę, za sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszający interesy konsumenta, przyjął, że dla oceny całokształtu umowy istotne

znaczenie miał sposób wykonywania umowy. Uznał, że ograniczenia w zakresie uprawnień banku przy ustalaniu kursu waluty były powodom znane, zrozumiałe i akceptowalne, jako ryzyko związane z zawarciem umowy kredytu, a ograniczenia banku i zakres swobody w zakresie ustalania wartości spreadu zostały oparte na skonkretyzowanych, obiektywnych i weryfikowalnych kryteriach. Jakże by to miały być kryteria, Sąd drugiej instancji jednak nie wskazał, poprzestając na stwierdzeniu, że „przy takich zapisach umowy i wiedzy powodów nie można uznać, że nie byli oni w stanie określić rzeczywistej wysokości zadłużenia i byli uzależnieni w tym zakresie wyłącznie od swobodnej decyzji banku, co przeczyłoby dobrym obyczajom i naruszałoby równowagę stron stosunku zobowiązaniowego”. Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że powyższe ustalenia zostały oparte na przedstawieniu przez pozwaną powodom w toku wykonywania umowy propozycji aneksu określającego szczegółowo sposób określania kursy wymiany waluty oraz wartość spreadu walutowego oraz odpowiedzi udzielonej przez powodów na tę propozycję pismem z 22 listopada 2011 r. Tymczasem ze wskazanych wyżej przyczyn Sąd ten, badając abuzywność zakwestionowanych postanowień umownych, powinien oprzeć się na okolicznościach istniejących w dacie zawarcia umowy, nie zaś na okolicznościach zaistniałych w toku jej wykonywania.

W judykaturze nie wyklucza się możliwości sanowania niedozwolonego postanowienia, choćby z mocą *ex tunc*, wskutek późniejszego zdarzenia, np. poprzez potwierdzenie niedozwolonego postanowienia przez konsumenta albo zawarcie umowy, w której strony wyrażają następczo wolę takiego ukształtowania swego położenia prawnego, jakby postanowienie od początku było skuteczne. Skuteczność powyższych czynności prawnych wchodzi w rachubę, gdy ich podstawą była „świadoma, wyraźna i wolna” zgoda konsumenta (zob. wyrok SN z 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16, oraz wyrok TSUE z 21 lutego 2013 r., C-472/11, Banif Plus Bank Zrt przeciwko C. Csipaiowi, V. Csipai, pkt 31 i 35). Skutku takiego nie może osiągnąć jednostronna czynność prawna przedsiębiorcy albo umowa, na której istotną treść konsument nie wywarł rzeczywistego wpływu. Ponadto zgoda konsumenta musi być jednoznacznie, wyraźnie i stanowczo ukierunkowana na sanowanie wadliwego postanowienia. Wyrażenie zgody na zmianę umowy przez wyeliminowanie niedozwolonego postanowienia (zastąpienie go innym, uzupełnienie itp.) - choćby

zmiana ta była indywidualnie uzgodniona - nie może być traktowane samo przez się jako wyraz woli sanowania wadliwego postanowienia ze skutkiem *ex tunc* (zob. wyrok SN z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

Z ustaleń Sądu drugiej instancji wynika jedynie, że pozwany zaproponował powodowi zawarcie aneksu do umowy. Sąd ten nie ustalił jednak, że pomiędzy stronami doszło do modyfikacji abuzywnych postanowień umowy. Sąd drugiej instancji nie wskazał również jakichkolwiek okoliczności, z których wynikałoby, że powodowie w drodze wolnej i świadomej zgody zrezygnowali z przysługującego im uprawnienia, to jest przywrócenia sytuacji, w jakiej znajdowaliby się w braku nieuczciwych warunków. Wykładni art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy natomiast dokonywać w ten sposób, że sąd krajowy jest zobowiązany do stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem nawet jeżeli warunek ten został zmieniony przez te strony w drodze umowy. Takie stwierdzenie pociąga za sobą przywrócenie sytuacji, w jakiej znajdowałby się konsument w braku warunku, którego nieuczciwy charakter zostałby stwierdzony, chyba że konsument przez zmianę nieuczciwego warunku zrezygnował z takiego przywrócenia w drodze swobodnej i świadomej zgody, czego zbadanie należy do sądu krajowego (zob. wyrok TSUE z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. i R.W. przeciwko Bankowi BPH S.A.; wyrok SN z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22).

W zakresie sankcji, jaką dyrektywa 93/13 przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych, mieści się nieważność umowy. W wyroku z 6 marca 2019 r. (C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA, pkt 54) TSUE wykluczył, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach. W świetle orzecznictwa TSUE, w razie stwierdzenia abuzywności klauzuli ryzyka walutowego, utrzymanie umowy „nie wydaje się możliwe z prawnego punktu widzenia”, co dotyczy także klauzul przeliczeniowych przewidujących spread walutowy (zob. wyroki TSUE: z 14 marca 2019 r., Zsuzsanna Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt., C-118/17, pkt 52; z 5 czerwca 2019 r., GT przeciwko HS, C-38/17, pkt 43). W sprawie brak było zatem podstaw do zastąpienia przez Sąd abuzywnych postanowień postanowieniami, polegającymi np. na odwołaniu się do

kursu walut stosowanego przez Narodowy Bank Polski. Rozwiązanie takie stałoby w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13.

Podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 i art. 385² k.c. okazał się zatem uzasadniony.

Z powyższego względu Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 k.p.c.).

(a.z.)